

2014 roku było audycji dla mniejszości niemieckiej (180 godzin), a najwięcej dla mniejszości łemkowskiej (5136 godzin, ale tylko z jednej stacji: Radia Internetowego Ruskiej Bursy". Dla mniejszości ukraińskiej nie ma takich danych. Często są to także audycje o charakterze informacyjnym, ale pojawiają się także audycje muzyczno – kulturalne. Audycje często realizowane są przez przedstawicieli danych mniejszości.

Oferta skierowana do mniejszości narodowych w danym okresie była bogata, zarówno jeśli chodzi o prasę, radio czy telewizję. W okresie, który obejmuje „Piąty raport” (2013 - 2014) widać zazwyczaj zwiększanie się tej oferty. Zwraca uwagę także to, że programy telewizyjne oraz audycje radiowe dostępne były w różnych częściach Polski.

Kacper Spórna

student Instytutu Socjologii

Uniwersytetu Warszawskiego

Opiekun:

doktor habilitowany,

*profesor **Sławomir Łodziński***

DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ NA RZECZ UPAMIĘTNIENIA MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH W POLSCE

Artykuł przygotowano w ramach międzynarodowego seminarium Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego (prof. Sławomir Łodziński) oraz Wydziału Socjalno-Psychologicznego Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego im. Iwana Franki (doc. Sergiusz Rudnicki, doc. Olga Sawyczenko)

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (w skrócie IPN) został powołany do życia dnia 19 stycznia 1999 roku (na mocy ustawy z 18 grudnia 1998). Zadaniem tej organizacji jest prowadzenie działalności badawczych, edukacyjnych, archiwalnych, śledczych i lustracyjnych w oparciu i dokumenty organów bezpieczeństwa państwa, sporządzonymi w okresie między 22 lipca 1944 a 31 grudnia 1989. Według spisu z 1931 r. Polska przed II wojną światową była państwem wielonarodowym. Polacy stanowili w niej 68,9%. Ukraińcy – 13,9% Żydzi – 8,6%. Białorusini 3,1%. Niemcy – 2,3%. a Inna zadeklarowało 3,2% [1, s. 124–126, Tabela 6]. Naturalnym jest więc dziwnego że w omawianym burzliwym okresie wojny, instalacji i trwania reżimu komunistycznego, a także zmiany granic, świadkami i ofiarami tych dramatycznych wydarzeń byli także członkowie mniejszości narodowych i etnicznych . Po powinno więc dziwić iż problematyka

mniejszości narodowych stanowi od wielu lat jeden z wyraźnie wyodrębnionych kierunków działalności IPN.

Działania Instytutu swój wyraz znajdują się w przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym, popularyzatorskim, naukowym, badawczym a także śledczym. Akcie te związane są z bieżącymi kierunkami obranymi przez IPN a także z aktualnymi rocznicami wydarzeń historycznych. Tematyka mniejszości narodowych poruszana jest zarówno jako temat samoistny, a także kontekście szerszych działań. Większość aktywności IPN w tej kwestii skupia się wokół problematyki holocaustu i stosunków Polsko – Żydowskich oraz Polsko – Ukraińskich czyli dwóch najliczniejszych mniejszości przedwojennej Rzeczypospolitej. W mniejszym stopniu podejmowane są także działania dotyczące problematyki mniejszości niemieckiej, białoruskiej, litewskiej romskiej, tatarskiej czy społeczności kaszubskiej w analizowanym okresie (1944-89).

Działania w kwestii dotyczące interesującego nas zagadnienia podejmują 3 główne pioniry IPN to znaczy: Edukacyjny (Biuro Edukacji Publicznej), Archiwalny (Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów) a także pion śledczy (Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu). Najważniejszym obecnie realizowanym przez IPN projektem naukowym dotyczącym problematyki mniejszości jest Centralny Projekt Badawczy „Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych, etnicznych oraz cudzoziemców”. Program ten jest realizowany siłami 15 osób w ramach Oddziału IPN we Wrocławiu pod zarządem dr hab. Jarosław Syrnyka. Na chwilę obecną głównym kierunkiem działań w ramach tego projektu jest przygotowanie syntezy pod roboczym tytułem „Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych (1944–1957)”.

Publikacja ta ma być w założeniu próbą odpowiedzi na zasadnicze pytania dotyczące działań „bezpieki” wobec mniejszości narodowych i etnicznych w omawianym okresie. Praca ta ma za zadanie uzupełniać a czasem także wręcz zreinterpretować kwestie polityki narodowościowej PRL, poprzez wprowadzenie do historiografii marginalizowanych dotąd często mniejszościowych narracji. Badania te zgodnie z przyjętym planem mają zostać sfinalizowane do końca roku 2016.

W ramach tego samego projektu ukazała się także książka będąca efektem konferencji naukowej zorganizowanej w 2012 r. „Między ideologią a socjotechniką. Kwestia mniejszości narodowych w działaniach władz komunistycznych – doświadczenie polskie i środkowoeuropejskie” [2] pod red. Magdaleny Senyszyn i Jarosława Syrnyka. Prowadzone są także prace nad kolejnymi publikacjami dotyczącymi działalności aparatu bezpieczeństwa PRL wobec mniejszości narodowych i etnicznych.

IPN prowadzi też działalność edukacyjną służącą upowszechnianiu wiedzy historycznej dotyczące stosunków pomiędzy polską większością

a mniejszościami narodowymi. Dobrym przykładem tego typu działań są teki edukacyjne IPN poruszające kwestie relacji polsko-ukraińskich, polsko-żydowskich a także polsko-niemieckich. Wspomniane prace między innymi opisy historyczne wzajemnych relacji, scenariusze lekcji, relacje świadków, wskazówki dla nauczycieli, jak uczyć o danym zagadnieniu. Teki zostały sporządzone w taki sposób aby nie unikały kwestii trudnych i bolesnych we wzajemnych relacjach co czyni je dobrym i rzetelnym narzędziem do poznawania tego fragmentu Historii. Tematyka mniejszości bywa również poruszana na łamach miesięcznika IPN „Pamięć.pl [3]”.

Instytut Pamięci Narodowej podejmuje liczne działania o charakterze edukacyjnym dotyczące kwestii stosunków polsko-żydowskich. Jednym z nich są prowadzone w całej Polsce lekcje, prelekcje i wykłady dla szerokiego grona odbiorców uczniów i dorosłych, w których poruszana jest problematyka ludności żydowskiej jako obywateli II Rzeczypospolitej, holokaustu a także stosunków polsko-żydowskich po II wojnie światowej. Częsta praktyka tych spotkań organizowanych przez IPN są także pokazy filmowe.

W 2015 roku na terenie Rzeszowa pracownicy IPN przeprowadzili także dwie debaty oksfordzkie dla studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz młodzieży ze szkół w Łańcucie pod tytułem: „Postawa bierna Polaków wobec Żydów w czasie II wojny światowej – próba oceny” [4].

W Katowicach 15 października 2014 r. z ramienia IPN odbyła się konferencja naukowa pt. Po linii rewizjonizmu zachodnioniemieckiego. Aparat bezpieczeństwa i akcja ‘antyrewizjonistyczna’ wobec ludności niemieckiej i rodzimej w Polsce (lata 50 - 70 XX w.) [5].

Również w stolicy Górnego Śląska pracownicy oddziału IPN organizują wyjazdy naukowe do Miejsca Pamięci i Muzeum Auschwitz - Birkenau, w których to co rocznie bierze udział między 15-20 grup szkolnych. Projekt ten realizowany jest od 2008 r. i składa się z zajęć przygotowujących do wizyty jak i samego wyjazdu. Oddziałowe biura edukacji publicznej realizują także wszelakie regionalne projekty dotyczące tematyki żydowskiej. Pewne działania dotyczące stosunków polsko-żydowskich realizowane są też w ramach Centrum Edukacyjnym im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia. Centrum to prowadzi też szeroko zakrojoną działalność konferencyjną dotyczącą mniejszości jako przykład posłużyć może zorganizowana 13 lutego 2014 w Warszawie konferencja pod tytułem „Dylematy polskich Niemców” która to debata była kontynuacją konferencji naukowej „Władze komunistyczne wobec ludności niemieckiej w Polsce 1945–1989”, która odbyła się w listopadzie 2013 roku w Gliwicach.

Oddziałowe biura edukacji publicznej IPN przygotowały także szereg wystaw dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. Wystawy przygotowane przez IPN zobaczyć można było terenie

całego kraju – w szkołach, domach kultury, budynkach samorządowych, muzeach, podczas konferencji naukowych i popularnonaukowych jak również za granicą. Bardzo często wystawą tym towarzyszyły wykłady i prelekcje pracowników oraz foldery przygotowane do poszczególnych ekspozycji [6].

Jako przykład posłużyć może wystawa zorganizowana w dnach 26 sierpnia – 30 września 2015 na terenie Starego Rynku w Łodzi pod tytułem „Nieobecni”. Ekspozycja za zadanie miała upamiętnienie 230 tys. osób mniejszości żydowskiej zamieszkujących teren miasta przed wojenną na wystawieniu we współczesnej przestrzeni miasta wielkoformatowych powiększeń fotograficznych ukazujących wizerunki mieszkańców Litzmannstadt Ghetto [7].

Poza działalnością edukacyjną i wydawniczą IPN zajmował się również działaniami na innych polach. W roku 2015 ciekawą inicjatywę przygotowało Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Gdańsku. W ramach jego działalności przygotowano i przeprowadzono grę miejską w języku regionalnym: „Na szlachù «Solëdarnoscë» we Gduńskù” adresowaną do uczniów wszystkich typów szkół.

Jednym z najważniejszych zadań Instytutu Pamięci Narodowej jest ściganie zbrodni popełnionych na obywatelach Polskich w tym także osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych. W latach 2013 – 2014 w Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prowadzonych było 157 postępowań, przedmiotem których były zbrodnie popełnione na szkodę osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych. W szczególności:

- 102 postępowania dotyczyły zbrodni popełnionych na osobach narodowości żydowskiej,
- 1 postępowanie dotyczące zbrodni popełnionej na osobach narodowości białoruskiej
- 10 postępowań dotyczących zbrodni popełnionej na osobach narodowości niemieckiej,
- 4 postępowania dotyczyły zbrodni popełnionych na osobach narodowości romskiej,
- 30 postępowań dotyczyło zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich,
- 8 postępowań dotyczących zbrodni popełnionej na osobach narodowości ukraińskiej,
- 2 postępowania dotyczące zbrodni popełnionej na osobach innych narodowości.

Instytut Pamięci Narodowej podejmuje wiele różnorodnych działań mających na celu dbanie o pamięć historyczną ludności która bądź obecnie bądź kiedyś zamieszkiwała tereny Rzeczypospolitej. Działania te polegają na badaniach historycznych, Akcjach informacyjno-edukacyjnych a także pracach o charakterze lustracyjnych. Prace te są

konieczne dla utrzymania ciągłości historycznej zarówno narodu Polskiego jak i wszystkich innych której razem z nim zamieszkiwały tereny Rzeczypospolitej. A owa tożsamość jest elementem niezbędnym dla utrzymania świadomości narodowej na której oparte jest społeczeństwo Polskie. Wprowadzanie do historiografii głównego nurtu narracji mniejszościowych świadczy także o drodze jaką przeszło Polskie społeczeństwo po roku 89'.

Lista wykorzystanych źródeł

1. Zieliński H. Historia Polski 1914–1939, Ossolineum, Wrocław 1985.
2. <http://ipn.gov.pl/obep-szczecin/publikacje/miedzy-ideologia-a-socjotechnika.-kwestia-mniejszosci-narodowych-w-dzialalnosci-wladz-komunistycznych-doswiadczenie-polskie-i-srodkowoeuropejskie>
3. <http://pamiec.pl/>
4. <https://ipn.gov.pl/aktualnosci/2014/rzeszow/debata-oksfordzka-postawa-bierna-polakow-wobec-zydow-w-czasie-ii-wojny-swiatowej-proba-oceny-lancut,-18-czerwca-2014>
5. <https://ipn.gov.pl/aktualnosci/2014/rzeszow/debata-oksfordzka-postawa-bierna-polakow-wobec-zydow-w-czasie-ii-wojny-swiatowej-proba-oceny-lancut,-18-czerwca-2014>
6. <http://pamiec.pl/pa/edukacja/wystawy>
7. http://ipn.gov.pl/aktualnosci/2015/lodz/prezentacja-wystawy-pt.-nieobecni-lodz,-25-sierpnia-2015-30-wrzesnia-2015?SQ_CALENDAR_DATE=2015-08-27

Maria Staszyńska

studentka Instytutu Socjologii

Uniwersytetu Warszawskiego

Opiekun:

doktor habilitowany,

profesor Sławomir Łodziński

TOŻSAMOŚĆ NARODOWA I POSTRZEGANIE PRAW MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH W POLSCE

Artykuł przygotowano w ramach międzynarodowego seminarium Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego (prof. Sławomir Łodziński) oraz Wydziału Socjalno-Psychologicznego Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego im. Iwana Franki (doc. Sergiusz Rudnicki, doc. Olga Sawyczenko)

W 2015 roku Centrum Badania Opinii Społecznej przeprowadziło badanie sondażowe na ogólnopolskiej próbie na temat postrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz tożsamości narodowej [1]. Był to już drugi taki sondaż, po badaniu z 2005 roku, wykonanym niedługo po wejściu w życie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym [2]. CBOS interesowało, jak